

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ – ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА СПОРТУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Кирпенко Є. В., Ягунов В. В.

ВСТУП

Вплив фізичної підготовки на професійну та особливо на бойову здатність військовослужбовців відповідно до аналізу та відгуків на військових фахівців був зрозумілий відразу після початку російсько-української війни у 2014 році. Водночас реформування системи професійної підготовки військових фахівців усіх спеціальностей забезпечило можливість успішно виконувати ними бойові завдання вже під час повномасштабного вторгнення російського агресора в лютому 2022 року. Аналіз та узагальнення досвіду бойової діяльності військових фахівців усіх рівнів – від рядового до генерала – продемонструвало те, що фізична підготовленість і готовність особового складу підрозділів (частин) до виконання бойових завдань за призначенням є одним із важливих складових успішного ведення ними бойових дій.

Водночас, постійне ведення бойових дій майже всіма військово-службовцями ЗС та інших військових формувань України обмежує їх у часі на заняття фізичною підготовкою та спортом, а також забезпеченістю необхідним обладнанням для підтримання їх фізичного здоров'я, а також безпосередньо фізичної підготовленості та готовності до бойових дій. Зазначені проблеми висувують перед офіцерами – фахівцями з фізичної підготовки та спорту якісно нові та значно вищі вимоги щодо організації та проведення заходів фізичної підготовки особовим складом військових підрозділів (частин), знання їх технологій, методик і засобів, здатність контекстно реалізовувати свої посадові компетенції в бойових та інших екстремальних умовах військово-професійної діяльності. А для цього вони в ВВНЗ мають цілеспрямовано формувати свою методичну компетентність, набути досвіду реалізації методичної функції як суб'єкта .

Організаторами процесу фізичної підготовки військовослужбовців виступають офіцери – фахівці фізичної підготовки та спорту, а їх якісну підготовку забезпечує реалізація компетентнісного підходу в процесі професійно-педагогічної підготовки у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ). Вони мають бути всебічно

в військово-професійному та фаховому аспектах підготовленими до виконання своїх функціональних обов'язків, методичну підвалину яких складає їх методична компетентність. Це актуалізує необхідність цілеспрямованого формування у них методичної компетентності в процесі професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ.

1. Методична компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту як педагогічна проблема

Проблемі методичної компетентності згідно аналізу останніх досліджень і публікацій у вітчизняній науці приділено достатньо уваги, оскільки вона фундаментально необхідна всім педагогам і включає в себе різні аспекти їх методичної діяльності. Для нашого дослідження особливий інтерес представляють дослідження Ю. С. Присяжнюк (розвиток методичної компетентності викладачів дисциплін гуманітарного циклу)¹, Л. О. Коновальської (формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін)², О. М. Семерня (формування методичної компетентності майбутніх учителів фізики в процесі практичних занять із методики навчання фізики)³, В. В. Ягупова, А. М. Одерова (методика розвитку методичної компетентності викладачів фізичного виховання ВВНЗ на засадах компетентнісного підходу)^{4,5}.

Отже, аналіз та узагальнення наукових джерел дає можливість наголошувати про те, що методична підготовка є змістовною складовою професійної підготовки майбутніх педагогів й спрямована на вирішення завдань із формування їх методичної компетентності, підвищення якості підготовки як фахівців на основі компетентнісного

¹ Присяжнюк Ю. С. Розвиток методичної компетентності викладачів дисциплін гуманітарного циклу у системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. К., 2010. 277 с.

² Коновальська Л. О. Формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. К., 2011. 22 с.

³ Семерня О. М. Формування методичної компетентності майбутніх учителів фізики в процесі практичних занять з методики навчання фізики : дис. ... док. пед. наук : 13.00.02. К., 2017. 439 с.

⁴ Ягупов В. В. Компетентностный подход к профессиональному образованию. *Отечественная и зарубежная педагогика*. 2012. № 2(5). С. 48–54.

⁵ Ягупов В. В., Одеров А. М. Методика розвитку методичної компетентності викладачів фізичного виховання ВВНЗ у системі післядипломної освіти. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали III міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21–22 листопада 2019 р.) / НУОУ імені Івана Черняховського ; заг. ред. В. Свистун, О. Петрачкова. К. : НУОУ, 2019. С. 279–280.

підходу до вдосконалення змісту, організації й методів їх методичної підготовки.

Слід відмітити науковців, дослідження яких безпосередньо та опосередковано відносяться і до проблеми нашого дослідження – фахівців із фізичної культури та спорту, зокрема, це наукові напрацювання С. І. Глазунова (деякі аспекти формування методичної компетентності викладача фізичного виховання спеціальної фізичної підготовки і спорту)⁶, Д. В. Погребняка (розвиток фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у системі післядипломної освіти)⁷, а також військових фахівців – Л. В. Олійника (методична компетентність майбутніх офіцерів військ зв'язку)⁸, В. С. Остапенка та В. В. Ягупова (методична компетентність викладачів військово-спеціальних дисциплін)^{9,10}.

Отже, проблема методичної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту, а також її формування і розвиток, з одного боку, представляє суттєвий науковий інтерес у галузі професійної педагогіки, а з іншого – замало досліджена у педагогічній науці.

Вищезазначене вказує на актуальність теми дослідження, а аналіз та узагальнення наукових джерел і результатів наукових досліджень свідчить про те, що методична компетентність майбутніх офіцерів, у тому числі й фахівців із фізичної культури у педагогічній літературі недостатньо досліджена. У зв'язку з цим розв'язання цієї проблеми є важливою й актуальною для визначення сутності, змісту та структури

⁶ Глазунов С. І. Деякі аспекти вдосконалення методичної компетентності викладача фізичного виховання спеціальної фізичної підготовки і спорту. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : науковий часопис. 2015. Вип. 3(1). С. 104–107.

⁷ Погребняк Д. В. Розвиток фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13. 00. 04. К., 2020. 322 с.

⁸ Олійник Л. В. Методична компетентність майбутніх офіцерів військ зв'язку як педагогічна проблема. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки*. 2010. Вип. 1. С. 214–228. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadsps_2010_1_16 (дата звернення: 30.01.2023).

⁹ Остапенко В. С. Методика розвитку методичної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін у системі післядипломної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2018. № 4 (95). С. 131–137. <http://eprints.zu.edu.ua/28442> (дата звернення: 05.01.2023).

¹⁰ Остапенко В. С., Ягупов В. В. Рівні розвиненості методичної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2022 Dec. X(50), Issue 269. P. 74–79. <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2022-269X50-13>. (дата звернення: 05.01.2023).

методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту ЗС України.

Повномасштабне вторгнення російського агресора продемонструвало, що офіцер, незалежно від фаху, не є вузькопрофільним спеціалістом, а його компетенції, як показує бойовий досвід, ширші ніж посадові обов'язки. Вимоги сучасної військової практики демонструють, на думку науковців, багатогранність офіцера як методично підготовленого фахівця, лідера та суб'єкта відповідного військового фаху. Це забезпечується якісною професійною підготовленістю відповідно до вимог компетентнісного підходу до їх професійної підготовки у ВВНЗ^{11,12}. Знання методик, технологій, методів, методичних прийомів і засобів, необхідних для вирішення військово-педагогічних завдань шляхів їх творчого та водночас контекстного застосування, можна вважати змістом їх методичної підготовки, який є важливим в їх службовій діяльності як суб'єкта фізичного виховання та спорту в військах.

Методичну компетентність педагога розуміємо як складову його професійної компетентності, а методичну компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки обґрунтовуємо як обов'язкову складову їх військово-професійної чи професійно-педагогічної компетентності як суб'єкта водночас військово-професійної та педагогічної діяльності в військах, підвалини якої складають його методична підготовленість, здатність та готовність до реалізації методичної функції як суб'єкта військового управління. Розв'язання своїх посадових компетенцій, вирішення проблем і завдань методичної діяльності визначають успішність його всієї військово-професійної діяльності.

Власне методична діяльність чи методична робота не притаманна всім фахівцям, але тим, які виконують складні педагогічні завдання в умовах невизначеності, є обов'язковим компонентом, а у майбутніх офіцерів – максимально необхідним, оскільки, з одного боку, вони постійно реалізують педагогічну функцію, яка не може відбутися без актуалізації методичної компетентності, а з іншого – в наших реаліях невизначеність є постійним чинником, який впливає на ефективність виконання ними своїх інших компетенцій, які можуть виходити в екстремальних умовах за межі посадових обов'язків. Для цього вони мають цілеспрямовано формувати та розвивати свої методичні навички, вміння, а в ідеалі – здатності. Для цього у них слід цілеспрямовано формувати методичні здатності, як важливий компонент їх методичної компетентності у процесі набуття військово-професійної

¹¹ Ягупов В. В. Компетентностный подход к профессиональному образованию. *Отечественная и зарубежная педагогика*. 2012. № 2(5). С. 48–54.

¹² Ягупов В.В. Методологічні основи компетентнісного підходу до професійної підготовки офіцерів запасу. *Проблеми освіти*. 2019. № 92. С. 239–245.

освіти за спеціальністю 017 – фізична культура і спорт у Національному університеті оборони України імені Івана Черняховського.

Професійна компетентність, на думку науковців, – це складне інтегроване професійно важливе психічне утворення фахівця, результат його професійної підготовленості (теоретичної та практичної), здатності (інтелектуальної, діяльній та суб'єктної) і готовності (професійної, особистісної, психологічної тощо) реалізувати свою професійну діяльність як суб'єкта професійної діяльності¹³.

Професійну компетентність майбутніх офіцерів науковці визначають по різному. Так, С. І. Глазунов її обґрунтовує як важливу складову професійної компетентності викладачів ВВНЗ, що включає в себе, на його думку, методичні знання, уміння, навички, професійні якості, що дозволяють ефективно впливати на курсантів (слухачів) та методично грамотно реалізовувати навчально-виховні завдання. Він, також наголошує, що методична компетентність викладачів фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки формується та вдосконалюється під час здійснення ними навчальної, методичної, наукової та професійної роботи у системі підвищення кваліфікації та самоосвіти¹⁴.

Такий підхід вважаємо не досить обґрунтованим, оскільки формування необхідних компетентностей відбувається в закладах вищої освіти, а не на курсах підвищення кваліфікації та не в процесі самоосвіти. Крім того, дане твердження не має «суб'єкт – суб'єктної» складової, що вказує на те, що не розкрита взаємодія між педагогом та тим, хто вчиться, без якої нині реалізовувати методичну функцію практично не можливо.

Бака М. М. і В. П. Корж наголошують, що методична компетентність педагога включає володіння ним різними методами навчання, знаннями дидактичних методів, прийомів й умінь, які застосовуються у процесі навчання, знання психологічних механізмів засвоєння тими, хто вчиться, знань й умінь у процесі навчання. Вони підрозділяють її на такі складові:

- дидактичні вміння (чіткість і доступність у викладенні матеріалу);
- методичні прийоми передачі інформації;
- різні форми організації навчальної діяльності;

¹³ Ягупов В. В. Компетентностный подход к профессиональному образованию. *Отечественная и зарубежная педагогика*. 2012. № 2(5). С. 48–54.

¹⁴ Глазунов С. І. Деякі аспекти вдосконалення методичної компетентності викладача фізичного виховання спеціальної фізичної підготовки і спорту. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : науковий часопис. 2015. Вип. 3(1). С. 104–107.

- культура мови;
- послідовність і логічність в організації і проведенні навчального процесу¹⁵.

Отже, тут маємо примітивність її розуміння. Таким чином, науковці намагаються визначити лише когнітивну та діяльнісну складову методичної компетентності, що не гарантує методичну здатність і готовність фахівців актуалізувати свою педагогічну компетентність.

2. Визначення сутності і змісту методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту в процесі професійної підготовки

Аналіз та узагальнення наукових джерел показує, що методична компетентність, у тому числі й майбутніх офіцерів, – це вкрай необхідний вид компетентності для професійної підготовки особового складу, основний сенс якої лежить в здатності якісно планувати та ухвалювати педагогічні рішення методичного спрямування, їх методично обґрунтовано реалізовувати, особливо в умовах невизначеності, коли військово-професійна, особливо бойова ситуація вимагають бути методично підготовленим і здатним.

Методична компетентність офіцерів в управлінні військовими підрозділами та частинами завжди має ключову роль в їх успішному функціонуванні, у тому числі й у сфері фізичної культури та спорту. Брак часу на підготовку, дефіцит засобів матеріального забезпечення, відсутність постійного пункту дислокації військових частин у бойових умовах потребує специфічної методичної підготовленості майбутніх офіцерів, у тому числі й фахівців із фізичної підготовки та спорту. Недостатня сформованість їх методичної компетентності не може забезпечувати, з одного боку, їх успішну військово-професійну діяльність як офіцера – фахівця фізичної підготовки та спорту в військах, а з іншого – результативну реалізацію методичної функції як менеджерів фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військових частинах, успішне виконання службових обов'язків та використання сучасних методик, технологій, засобів фізичного виховання військовослужбовців, військових підрозділів і частин.

Методична компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту є складним інтегрованим, професійно важливим, психічним утворенням, що складається з цінностей і мотивації до методичної діяльності в сфері фізичної культури та спорту військовослужбовців як суб'єкта військового управління в військових

¹⁵ Бака М. М., Корж В. П. Фізичне і військово-патріотичне виховання молоді : навч. метод. посіб. К. : Книга пам'яті України, 2004. 464 с.

частинах, їх методичні знання, уміння, навички, професійно важливі методичні якості, а також методична підготовленість, здатність і готовність до методичної діяльності як у повсякденних, так і в бойових умовах. З урахуванням ситуації, що склалась нині в Україні, а саме повномасштабне вторгнення російського агресора, офіцер – фахівець із фізичної підготовки особового складу, в проведенні злагодження та відновлення військових підрозділів (частин) у наявних умовах за рахунок його методичної діяльності в процесі фізичного виховання військовослужбовців.

Отже, їх методична компетентність – це сукупність певних компонентів методичної діяльності, яка характеризує необхідний рівень методичної підготовленості, здатності та готовності до реалізації своєї методичної компетенції як фахівця фізичної культури та спорту в військовій частині, тобто зміст цієї компетентності має бути корельований з їх основними методичними функціями (обов'язками) в військовій частині як суб'єкта фізичної підготовки особового складу.

Джон Равен вважає, що компетентність – це таке явище, яке складається з багатьох компонентів, незалежних один від одного¹⁶. Структуру будь-якої професійної компетентності фахівців, у тому числі й методичної компетентності доцільно обґрунтовувати відповідно до загальнонаукових принципів і методологічних підходів. Зокрема, таких: системності, тобто досліджувати та з'ясувати її компоненти, складові, функції в системі; контекстності – визначити методичну діяльність майбутніх фахівців щодо оволодіння ними методичними знаннями, вміннями та навичками, які мають відповідати змісту їх методичної діяльності як суб'єкта фізичного виховання та спорту в військових частинах; суб'єктності та діяльності – акцентувати увагу на формуванні професійного суб'єкта конкретного виду діяльності, а не абстрактного.

Олійник Л. В. вважає, що структура методичної компетентності майбутніх офіцерів військ зв'язку пов'язана зі здійсненням мети їх професійної діяльності та організації навчально-виховного процесу у підрозділі, і являє собою поєднання таких компонентів як когнітивного, операційно-дійового, особистісного та інтегративного¹⁷. Даній структурі не вистачає, на нашу думку, стрижньових компонентів, необхідних для формування будь-якої компетентності, а саме цінностей, мотивації та суб'єктності. Ці складові відповідають за його

¹⁶ Raven J. Competence in Modern Society: Its Identification, Development and Release. Oxford, 1984. P. 253.

¹⁷ Олійник Л. В. Методична компетентність майбутніх офіцерів військ зв'язку як педагогічна проблема. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки*. 2010. Вип. 1. С. 214–228. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_1_16 (дата звернення: 30.01.2023).

самоусвідомлення як суб'єкта – фахівця та суб'єктної готовності до військово-професійної діяльності.

Остапенко В. С. обґрунтовує зміст методичної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін у ВВНЗ як структуру, яка складається з ціннісно-мотиваційного, емоційно-вольового, когнітивного, праксеологічного та суб'єктного компонентів і професійно-важливих якостей¹⁸. На нашу думку, такий науковий підхід до її структурування можна вважати досить обґрунтованим з точки зору системного та діяльнісного методологічних підходів, оскільки наявність цих компонентів забезпечує достатньо повну реалізацію основних посадових компетенцій для офіцера оперативно-тактичної ланки управління як для військового професіонала та фахівця.

На основі проведеного аналізу наукової проблеми та з урахуванням вимог до професійної діяльності офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту у ЗС України дійшли до висновку, що основними компонентами у структурі їх методичної компетентності є ціннісно-мотиваційний, когнітивний, професійно-методичний, індивідуально-психічний і суб'єктний (рис. 1).

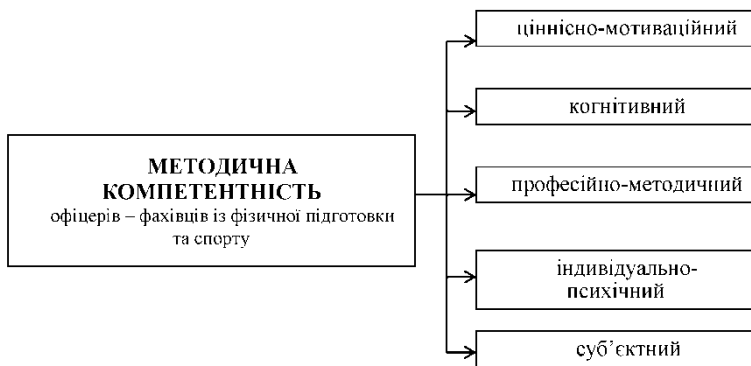

Рис. 1. Компоненти методичної компетентності фахівців із фізичної підготовки та спорту ЗС України

Ціннісно-мотиваційний компонент є першочерговим у будь-якому виді професійної компетентності, у тому числі й у методичній компетентності. Він є стартовим для всіх військовослужбовців, обов'язковим для

¹⁸ Остапенко В. С. Методика розвитку методичної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін у системі післядипломної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2018. № 4 (95). С. 131–137. <http://eprints.zu.edu.ua/28442> (дата звернення: 05.01.2023).

офіцерів – фахівців усіх спеціальностей у ЗС України. Його наявність та сформованість відображають наявність мотиву та потреби у досягненні цілей, визначають основні цінності та цілі методичної діяльності офіцера, характеризує його ставлення до цієї діяльності, готовність і зацікавленість у виконанні методичної роботи, демонструють готовність до реалізації методичної функції в військах, демонструють усвідомлення цінності сформованості методичної культури. Відповідно до рівня його сформованості всі інші компоненти починають формуватися усвідомлено, контекстно, цілеспрямовано, без емоційно-психічних навантажень, які заважатимуть їх формуванню та розвитку як професіоналів взагалі та методичної компетентності, зокрема.

Таким чином, ціннісно-мотиваційний компонент методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки – це стрижньова інтегративна складова, яка вказує на їх само усвідомлення як професіонала фізичного виховання та особистісне ставлення до фізичної культури у військовій частині (підрозділі), розуміння необхідності цілеспрямованого забезпечення та підтримання фізичної підготовленості та готовності особового складу до реалізації посадових компетенцій¹⁹.

Отже, по-перше, цінності й мотивація займають фундаментальне місце в методичній діяльності офіцерів – фахівців із фізичної підготовки спорту, оскільки здоров'я – це, в першу чергу, цінність, а при цьому цінності визначають мотивацію до методичної діяльності.

По-друге, ціннісно-мотиваційний аспект визначає прагнення офіцерів – фахівців із фізичної підготовки до забезпечення фізичної підготовленості та готовності особового складу, підрозділів (частин) до успішного виконання завдань за призначенням.

По-третє, система цінностей і мотивації мають реалізовувати аксіологічну, стимуляційну та регулятивну функції у процесі формування їх методичної компетентності, тобто сприяти формуванню інших її компонентів.

Когнітивний компонент методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту включає в себе сукупність знань теорії зі загальновійськових і військово-спеціальних дисциплін, практики військового управління, а також знань у сфері фізичної культури та спорту. До них можна віднести такі: загальні військово-професійні знання; знання сучасних методик, методів,

¹⁹ Ягупов В. В. Ціннісно-мотиваційні підвалини фізичного виховання військовослужбовців. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних службах на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. 2022. № 6. С. 31–38.

технологій, способів і засобів навчання та виховання військово-службовців; знання у сфері фізичної культури та спорту, а також знання методик організації та управління процесом фізичної підготовки особового складу, підрозділів (частин); знання відповідних алгоритмів щодо порядку прийняття методичних рішень як офіцера загалом, так і як фахівця фізичної культури, зокрема.

Зміст цього компонента, перш за все, сприяє осмисленню та розумінню різноманітної інформації військово-професійного, фахового та методичного характеру, а також містить теоретичні, практичні та методичні знання щодо здійснення методичної діяльності офіцера загалом, так і як фахівця фізичної культури, зокрема. Таким чином, основне завдання компонента полягає в змістовній його орієнтації на сферу професійно-методичної діяльності та створенні когнітивних умов для формування професійно-методичного компонента методичної діяльності.

У зміст професійно-методичного компонента входять методична здатність та готовність офіцера – фахівця фізичної підготовки реалізовувати і контролювати заходи методичної діяльності, підвалину якої складають методичні навички та вміння як організатора фізичної підготовки та спорту в військовій частині. Він має допомагати відповідати на запитання «Як?», «Яким чином?», «У який спосіб?», «В якій послідовності?» та враховувати такі складові: принципи, організаційні форми, методи, методики, технології, методичні прийоми та засоби фізичного виховання військовослужбовців різних видів і родів військ. Зазначимо, що цей компонент є обов'язковою складовою його методичної компетентності та відповідає за суб'єкт-суб'єктні взаємини між ним та військовослужбовцями як суб'єктами фізичного виховання. До змісту цього компонента слід віднести такі:

- розроблення планів фізичної підготовки та спортивної роботи, організації та проведення змагань та інших спортивних заходів, відбір кандидатів до спортивних команд і керування їх тренуванням;

- контроль за фізичною підготовкою і спортивними заходами в військових підрозділах та за фізичним розвитком особового складу полку;

- надання командирам методичну допомогу щодо організації та методики проведення заходів із фізичної підготовки і спорту;

- проведенні занять із особовим складом підрозділу (частини) зі своєї спеціальності, здійснювати заходи щодо підготовки нештатних спортивних організаторів підрозділів, контролювати їх роботу та ін.

Цей компонент служить не тільки для вирішення методичних проблем і розроблення певних методичних алгоритмів проведення певного військово-професійного заходу фізичного та спортивного спрямування в конкретних умовах, а й здатність творчо застосовувати

методичні вміння та здатності в критичних і нестандартних ситуаціях. Основним його змістом є практична здатність офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту проводити різні методичні заходи щодо фізичної підготовки, а також методична та діяльнісна здатність їх реалізовувати на основі набутих методичних знань, навичок і вмінь як у стандартній обстановці, так і в умовах невизначеності, наприклад, у бойових. Індивідуально-психічний компонент методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки – це їх професійно важливі методичні якості, на які також безпосередньо впливають суб'єктні, особистісні та індивідуально-психічні якості, які безпосередньо впливають на успішність здійснення ними методичної діяльності. Аналіз наукових досліджень фізичної підготовки дав можливість вважати що кожна професія має свою сукупність професійно важливих якостей. Так Д. В. Погребняк до професійно важливих якостей фахової компетентності начальника фізичної підготовки і спорту відносить такі якості як активність, рішучість, стресостійкість, організованість, ініціативність, принциповість і вимогливість²⁰.

Дубровська О. М. в індивідуально-психічний компонент діагностувальної компетентності офіцерів – фахівців із фізичної підготовки і спорту включає їх індивідуально-психічні якості, що безпосередньо та опосередковано впливають на успішність реалізації ними своєї діагностувальної функції. Зокрема, – це комунікативність, принциповість, об'єктивність і толерантність²¹.

Відповідно до проведеного аналізу нами визначено, що до професійно важливих методичних якостей методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту доцільно віднести такі якості як організованість, комунікативність, ініціативність і методичність.

Організованість – це вкрай необхідна професійно важлива якість будь-якого фахівця, який реалізує свої посадові компетенції в системі «людина – людина». А професійно-педагогічна діяльність власне належить до такої сфери, що передбачає організацію як своєї діяльності, так і інших військовослужбовців у методичному аспекті.

Комунікативність також належить до попередньої категорії професійно важливих якостей, оскільки організація та підтримання суб'єкт-суб'єктної взаємодії в методичній діяльності неможливі

²⁰ Погребняк Д. В. Розвиток фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13. 00. 04. К., 2020. 322 с.

²¹ Дубровська О. М. Вимірювання сформованості діагностувальної компетентності майбутніх фахівців із фізичної підготовки і спорту: критерії та показники. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2022. № 2 (46). С. 70–79.

без комунікативності, що проявляється в вмінні чітко формулювати думки, методично послідовно, системно, логічно та контекстно викласти певну інформацію.

Ініціативність – це якість, яка допомагає знаходити нові, нестандартні варіанти при прийнятті методичного рішення чи у будь-якій своїй методичній діяльності як в повсякденних, так і в бойових умовах.

Методичність – це вкрай необхідна кожному офіцеру, а педагогу, зокрема, професійно важлива якість, що передбачає методизм, послідовність, систематичність, планомірність і логічність на основних етапах своєї методичної діяльності.

Нааявність таких професійно важливих методичних якостей індивідуально-психічного компонента майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту сприятиме, з одного боку, якісно здійснювати методичну діяльність, а з іншого – успішності у фаховій діяльності як суб'єкта фізичного виховання та спорту.

Слід також зазначити важливість загальних і спеціальних фізичних якостей (фізична витривалість), володіння військово-прикладними навичками та вміннями, які є вкрай необхідними для майбутнього офіцера, і в першу чергу для фахівця фізичної підготовки у підрозділі (частині) для реалізації своєї як методичної, так і в цілому фахової компетенції.

Суб'єктний компонент містить суб'єктну здатність, а також особистісну та психологічну здатність і готовність майбутніх офіцерів як суб'єктів методичної діяльності, у тому числі й фахівців фізичної підготовки та спорту. Цей компонент складає підвалини їх методичної діяльності, сприяє актуалізації власне всієї методичної компетентності. Він його спонукає до усунення слабких сторін інших компонентів методичної компетентності та включати в себе такі складові:

- здатність до об'єктивного самооцінювання себе, своєї методичної діяльності та поведінки, особливо в складних ситуаціях військово-професійної діяльності;
- рефлексію та саморефлексію для з'ясування власного емоційно-психічного стану і стану інших;
- здатність здійснювати діагностування, прогнозування, самоаналіз, узагальнення, осмислення досвіду власної методичної діяльності.

Отже, вважаємо, що власне суб'єктний компонент забезпечує актуалізацію методичної компетентності.

Таким чином, наведені вище компоненти методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту чітко та ясно віддзеркалюють зміст його методичної підготовленості та готовності до методичної діяльності, що дозволить їм ефективно виконувати та реалізовувати методичну функцію як суб'єкта військового управління.

ВИСНОВКИ

Обґрунтовано, що методична компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту є важливою складовою їх військово-професійної компетентності, яка необхідна їм для вирішення, з одного боку, складних методичних завдань як у сфері фізичної культури, так і у військово-професійній сфері, а з іншого – усіх педагогічних завдань як суб'єкта військово-педагогічної діяльності.

Визначено, що методична компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту – це складне, інтегроване професійно важливе психічне утворення, яке складається з його методичної підготовленості (теоретичної та практичної), здатності (інтелектуальної, діяльнісної, методичної) та готовності (професійної, особистісної, психологічної) реалізувати їх методичну діяльність, зміст якого складають цінності та мотивація до методичної діяльності як суб'єктів військового управління.

Запропоновано та обґрунтовано з урахуванням вимог системного, контекстного, компетентнісного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів структуру методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту, яка складається з ціннісно-мотиваційного, когнітивного, індивідуально-психічного, професійно-методичного та суб'єктного компонентів.

Напрями подальшого дослідження окресленої проблеми полягають у розробленні критеріїв і показників оцінювання сформованості методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту.

АНОТАЦІЯ

Аналіз та узагальнення досвіду бойової діяльності військових фахівців з 2014 року та вже з урахуванням особливостей після повномасштабного вторгнення на територію України продемонструвало те, що фізична підготовленість і готовність особового складу підрозділів (частин) до виконання бойових завдань за призначенням є одним із важливих складових успішного ведення ними бойових дій. Офіцер, незалежно від фаху, не є вузькопрофільним спеціалістом, а його компетенції, як показує бойовий досвід, ширші ніж посадові обов'язки. Вимоги сучасної військової практики демонструють, на думку науковців, багатогранність офіцера як методично підготовленого фахівця, лідера та суб'єкта відповідного військового фаху. Проблема методичної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту, а також її формування і розвиток, з одного боку, представляє суттєвий науковий інтерес у галузі професійної педагогіки, а з іншого – замало досліджена у педагогічній науці.

Відповідно до мети статті було розкрито сутність і зміст поняття «методична компетентність офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту». Визначено, що методична компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту є важливою складовою їх військово-професійної компетентності, яка необхідна їм для вирішення, з одного боку, складних методичних завдань як у сфері фізичної культури, так і у військово-професійній сфері, а з іншого – усіх педагогічних завдань як суб'єкта військово-педагогічної діяльності. Дано визначення поняттю «методична компетентність офіцерів – фахівців із фізичної підготовки» як суб'єкта специфічної діяльності, яке є інтегральним в його військово-професійній компетентності та є необхідним компонентом для успішного здійснення фахової діяльності в військових частинах Збройних Сил (далі – ЗС) України. З урахуванням вимог системного, контекстного, компетентнісного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів запропоновано та обґрунтовано структуру методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки та спорту, яка складається з ціннісно-мотиваційного, когнітивного, індивідуально-психічного, професійно-методичного та суб'єктного компонентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бака М. М., Корж В. П. Фізичне і військово-патріотичне виховання молоді : навч. метод. посіб. К. : Книга пам'яті України, 2004. 464 с.
2. Глазунов С. І. Деякі аспекти вдосконалення методичної компетентності викладача фізичного виховання спеціальної фізичної підготовки і спорту. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : науковий часопис. 2015. Вип. 3(1). С. 104–107.
3. Дубровська О. М. Вимірювання сформованості діагностувальної компетентності майбутніх фахівців із фізичної підготовки і спорту: критерії та показники. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2022. № 2 (46). С. 70–79.
4. Коновальська Л. О. Формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04. К., 2011. 22 с.
5. Олійник Л. В. Методична компетентність майбутніх офіцерів військ зв'язку як педагогічна проблема. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки*. 2010. Вип. 1. С. 214–228. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadsps_2010_1_16 (дата звернення: 30.01.2023).

6. Остапенко В. С. Методика розвитку методичної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін у системі післядипломної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2018. № 4 (95). С. 131–137. <http://eprints.zu.edu.ua/28442> (дата звернення: 05.01.2023).

7. Остапенко В. С., Ягупов В. В. Рівні розвиненості методичної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2022 Dec. X(50), Issue 269. P. 74–79. <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2022-269X50-13>. (дата звернення: 05.01.2023).

8. Погребняк Д. В. Розвиток фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у системі після дипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13. 00. 04. К., 2020. 322 с.

9. Присяжнюк Ю. С. Розвиток методичної компетентності викладачів дисциплін гуманітарного циклу у системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. К., 2010. 277 с.

10. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24 березня 1999 року № 548-XIV. Дата оновлення: 15.03.2022. Ст. 89. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#n11> (дата звернення: 05.01.2023).

11. Семерня О. М. Формування методичної компетентності майбутніх учителів фізики в процесі практичних занять з методики навчання фізики : дис. ... док. пед. наук : 13.00.02. К., 2017. 439 с.

12. Ягупов В. В. Компетентностный подход к профессиональному образованию. *Отечественная и зарубежная педагогика*. 2012. № 2(5). С.48–54.

13. Ягупов В.В. Методологічні основи компетентнісного підходу до професійної підготовки офіцерів запасу. *Проблеми освіти*. 2019. № 92. С. 239–245.

14. Ягупов В. В., Одеров А. М. Методика розвитку методичної компетентності викладачів фізичного виховання ВВНЗ у системі післядипломної освіти. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали III міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21–22 листопада 2019 р.) / НУОУ імені Івана Черняхівського ; заг. ред. В. Свистун, О. Петрачкова. К. : НУОУ, 2019. С. 279–280.

15. Ягупов В. В. Ціннісно-мотиваційні підвалини фізичного виховання військовослужбовців. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних службах на шляху*

євроатлантичної інтеграції України : матеріали міжн. наук.-практ. конф. 2022. № 6. С. 31–38.

16. Raven J. Competence in Modern Society: Its Identification, Development and Release. Oxford, 1984. P. 253.

Information about the authors:

Kyrpenko Yevhenii Vitaliyovych,

PhD Candidate at the Department of Physical Education, Special
Physical Training and Sports
National University of Defence of Ukraine
Povitroflotskyi Avenue, 28, Kyiv, 03049, Ukraine

Yagupov Vasyl Vasylovych,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Physical Education, Special Physical
Training and Sports
National University of Defence of Ukraine
Povitroflotskyi Avenue, 28, Kyiv, 03049, Ukraine